

**КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ І
ПРАВознавства
Юридичний факультет
Кафедра адміністративного та фінансового права**

**КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
навчальної дисципліни
"Кримінологія"**

**для студентів ОКР "Бакалавр" денної форми навчання
зі спеціальності 6.030401 – Правознавство
Напрямок підготовки "Право"**

**Кафедра адміністративного та фінансового права
код кафедри: 07.02.03**

Лектор – к.ю.н. Гулак О.В.

КИЇВ-2013

Тема 1: Поняття кримінології як науки

Кримінологія (від лат. сгітеп — злочин і грецьк. хбуос, — слово, вчення) – це

наука, що вивчає злочинність як соціальне явище. Вважається, що термін "кримінологія" увів у 1879 р. антрополог Топінар. У 1885 р. вперше з такою назвою вийшла друком праця Р. Гарофало. Проте вчення про злочини почало формуватися набагато раніше. У систематизованому вигляді уявлення про злочинну поведінку і боротьбу з нею містяться у праці Ч. Беккарія "Про злочини і покарання" (1761), де по ряд з кримінально-правовим вченням про покарання визначено також погляди на природу злочинної поведінки й методи протидії їй з боку держави.

За період понад два сторіччя погляди на злочинну поведінку і заходи боротьби з нею істотно змінилися. Розвинувшись у різних напрямках (антропологічному, соціологічному, біологічному, психологічному), кримінологія нині не становить єдиного вчення й охоплює багато різноманітних поглядів і шкіл з науковими центрами в багатьох країнах світу. Проте в межах загальної наукової дисципліни кримінологів об'єднує намагання описати й пояснити явище злочинності, а також обґрунтувати засоби її попередження.

У колишньому СРСР кримінологічні дослідження тривалий час (протягом 30-50-х років ХХ ст.) фактично були заборонені. Крім того, кримінологія піддавалась ідеологізації, що зумовило неправдиве висвітлення злочинності радянського суспільства як явища, що загасає, а з часом повинно зникнути.

Сучасна кримінологія — це наука про закономірності злочинності та заходи її попередження. Вона вивчає злочинність як процес масового відтворення злочинів, причини злочинної поведінки й особу злочинця, а також розробляє заходи попередження злочинів.

Предметом вчення кримінології є різновиди відхилень соціальної поведінки (девіантна поведінка), що тісно пов'язані із злочинністю: алкоголізм, наркоманія, проституція, корупція в різних сферах державного управління й інші форми аморальної поведінки, самогубства. Складовою кримінології є також попередження злочинності. Кримінологія розглядає також комплекси питань, пов'язаних з особою й поведінкою осіб, що потерпіли від злочину. Цей розділ називається віктимологією. Дуже часто віктимна поведінка стає приводом або сприятливою умовою для вчинення злочину. Виключно важливою залишається проблема правового захисту осіб, які зазнали шкоди від злочинних посягань на їх життя, здоров'я, майно.

Отже, кримінологія — це наука про злочинність і злочин, їх причини й сприятливі умови, особу злочинця і його жертви, а також про пов'язані із злочинністю явища відхилення соціальної поведінки, шляхи й за собою попередження злочинності.

Тема 2. Предмет кримінології

До основних складових предмета кримінології належать:

- злочинність як соціально-правове явище;
- особа злочинця;
- причини й умови злочинності;
- запобігання злочинності.

Злочинність є основним елементом предмета кримінології. Під злочинністю розуміється соціальне та кримінально-правове явище, яке становить систему злочинів, що вчинені на певній території за певний час. Кількісно-якісними показниками злочинності є рівень, структура, динаміка, географія, характер. Злочинність виявляється у вигляді сукупності злочинів, які, як правило, ототожнюються з її сутністю. Однак існує й інший підхід (В. Бурлаков, В. Сальников), згідно з яким під злочинністю слід розуміти негативну властивість суспільства відтворювати небезпечні для нього діяння, що зумовлює введення кримінально-правових заборон, піддається кількісній інтерпретації й виявляється в сукупності злочинів. Таким чином, сукупність вчинених на певній території за певний час злочинів є тільки симптомом злочинності, що свідчить про глибокі криміногенні процеси.

Особу злочинця кримінологія вивчає з позицій виявлення соціально-демографічних, правових, соціально-рольових, психологічних та інших властивостей суб'єктів злочину. Інтерес становлять кількісні відмінності соціологічного портрету злочинців (та окремих їх категорій) від основної маси населення, бо відхилення щодо професійної, статево-вікової, родинної та інших характеристик допомагають виявити витoki злочинності.

Спостереження за злочинцями в суспільстві повинно здійснюватися постійно, оскільки їх склад і вигляд з часом суттєво змінюються.

Кримінологія вивчає мотиви злочинів і їх мотивацію, тобто пояснення спонукань

до вчинення злочину, які надають безпо середньо злочинці.

Злочин — це акт не тільки зовнішній, а й вольовий, усвідомлений, що обирається людиною вільно і є ре зультом складного процесу, в якому зовнішні обставини діють опосередковано, відбиваючись через внутрішні умови. Тому щоб пізнати причини злочинності, необхідно розкрити механізм злочинної поведінки. Проте цей механізм можна розкрити лише у процесі дослідження особи злочинця і впливу її влади востей та особливостей на протиправну поведінку.

Причини й умови злочинності об'єднуються в родові поняття "криміногенні детермінанти" й становлять окремий блок, що підлягає спеціальному дослідженню. Кримінологія як науко ва дисципліна виконує роз'яснювальну функцію, згідно з якою здійснюються заходи виявлення економічних, культурологіч них, етнічних, психологічних, ідеологічних, організаційно-управ лінських та інших соціологічних явищ, які породжують і зу мовлюють (детермінують) злочинність як наслідок, а також призводять до відтворення злочинності як масового явища.

Під причинами злочинності зазвичай розуміють соціальні явища, що породжують злочинність, сутність цих явищ поля гає в суперечностях, що виявляються на певних етапах розвит ку суспільства. Кримінологія вивчає причини виникнення і по ширення злочинності, класифікує їх за різними критеріями. Причини й умови злочинності вивчаються на різних рівнях: злочинності взагалі; окремої групи злочинів; конкретного зло чину. Це зумовлено тим, що причини конкретного злочину, який скоюється в певний час у певному місці, не повторюють ідентично схему причин злочинності взагалі. Конкретний злочи нець не завжди усвідомлює зв'язок злочину, який він вчиняє, із суперечностями дійсності, а вчинення конкретного злочину конкретною особою визначається індивідуальними умовами іс нування конкретної особи, до яких належать мікросередовище, у якому формується особа; особливості потоку масової інформа ції, яку споживає людина; особистісні особливості людини; си туація, що сприяє вчиненню злочину. Кримінологія ви вчає зазначені основні причини конкретного злочину, а також процес їх взаємодії, який називається механізмом формування конкретного злочину.

Запобігання злочинності є системою державних і громадських заходів, спрямованих на усунення чи нейтралізацію детермінантів злочинності та корекцію поведінки осіб, схильних до правопорушень.

Додаткові питання предмета кримінології:

Жертва злочину – це особа або спільнота людей, яким прямо чи опосередковано нанесена будь-яка шкода від злочинного посягання.

Для означення цього аспекту в науковій літературі виник термін "віктимологія" – вчення про жертву злочину.

Супутні щодо злочинності негативні соціальні явища, які в кримінології називають "фоновими" – це сукупність аморальних проявів, які суперечать загальноприйнятим нормам поведінки й органічно взаємопов'язані зі злочинністю, оскільки детермінують одне одного та тягнуть за собою соціальну деградацію особи (а зрештою - і всього суспільства).

Суїцидальна поведінка (самогубство) – це навмисне заздалегідь обдумане позбавлення себе життя, один із видів насильницької смерті.

Прогнозування злочинності – це процес отримання, обробки й аналізу інформації з метою визначення майбутнього стану злочинності чи ймовірності вчинення конкретного злочину.

Планування заходів протидії злочинності – це цілеспрямований процес розробки плану, в якому на основі цілей і завдань боротьби зі злочинністю визначаються шляхи та засоби їх вирішення, нормативне, інформаційне, методичне забезпечення на визначений період часу.

Кримінально-правова статистика – це заснована на загальних принципах і змісті юридичних наук система положень та прийомів загальної теорії статистики, що застосовується при вивченні кількісно-якісного аспекту злочинності й пов'язаних з нею явищ і заходів соціального контролю за нею.

Методика вивчення злочинності – це сукупність наукових методів (способів і засобів наукового пізнання), застосовуваних для збору, опрацювання, аналізу чи інтерпретації кримінологічно-значимої інформації.

Тема 3. Завдання, функції, методи кримінології

Найголовніше практичне завдання кримінології – виявляти шляхи стабілізації злочинності, зменшувати її розміри й не безпеку. Окремі найнебезпечніші й особливо поширені злочини потребують найпильнішої уваги. На сучасному етапі

розвитку нашої держави з'являються нові види злочинів — організована злочинність, що охоплює такі транснаціональні види злочинної діяльності, як незаконне вивезення сировини, наркобізнес, торгівля зброєю й людьми, злочинна корупція, екологічні злочини.

На подальший розвиток очікують такі нові напрями кримінології, як родинна (яку активно розроблюють на Заході в аспекті злочинів серед членів родини), екологічна, а також традиційні напрями кримінологічної характеристики злочинності молоді й неповнолітніх, насильницької злочинності. Останніми роками кримінологи багато уваги приділяють проблемі серійних сексуально-насильницьких злочинів.

До основних завдань кримінології належать такі:

- отримання достовірних даних про елементи, що є предметом кримінології;
- вивчення об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на рівень, структуру, динаміку, характер злочинності, її регіональні особливості;
- соціально-кримінологічне дослідження деяких видів злочинності для визначення способів боротьби з ними;
- вивчення особи злочинця, дослідження механізму вчинення конкретного злочину, класифікація видів злочинних проявів і типів особи злочинця;
- розробка рекомендацій щодо усунення або нейтралізації явищ, що спричиняють антисуспільну злочинну поведінку;
- розробка заходів, пов'язаних з виявленням осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, вивчення цих осіб і вжиття дієвих профілактичних заходів впливу на них;
- визначення основних напрямків і заходів протидії злочинності, правове регулювання профілактичної діяльності.

З перелічених завдань кримінології випливають основні функції кримінології:

1. Описова. Кримінологія виявляє й фіксує факти соціальної дійсності, що пов'язані із злочинністю, відображує їх властивості й відносини, здійснює їх науковий опис.

2. Пояснювальна. Розкриваючи на основі отриманих емпіричних даних і теоретичних положень сутність досліджуваних об'єктів, зокрема виявляючи

закономірності злочинності, дії її причин, формування особи злочинця, кримінологія пояснює їх з наукових позицій.

3. Прогностична. Вивчаючи тенденції, перспективи зміни кримінологічно значущих процесів та явищ і аналізуючи їх, кримінологія прогнозує їх майбутній стан і розвиток.

4. Практично-перетворювальна. Кримінологічний опис, пояснення і прогнозування підпорядковуються інтересам науково обґрунтованого керування соціальними процесами, пов'язаними з попередженням злочинності.

Під методологією науки розуміють сукупність прийомів, за допомогою яких розкриваються закономірності, форми і зміст явищ, що вивчаються. Під методикою у кримінології розуміється сукупність технічних прийомів, способів збирання й аналізу інформації про злочинність, її причини та умови, особу злочинця, заходи боротьби зі злочинністю.

Всезагальний метод пізнання – це діалектичний і історичний матеріалізм, основні закони і категорії діалектики. Застосовуючи ці закони і категорії при дослідженні злочинності, кримінологія в змозі розкрити внутрішні закономірності цього антисоціального явища і визначити шляхи впливу на нього з метою його викорінення.

Закони діалектики, які використовує кримінологія:

- 1) єдності і боротьби протилежностей;
- 2) переходу кількісних змін у якісні;
- 3) заперечення заперечення.

Категорії діалектики, якими оперує кримінологія:

- 1) одиничного, особливого, загального;
- 2) причини і наслідки;
- 3) необхідності і випадковості;
- 4) можливості і дійсності;
- 5) змісту і форми;
- 6) сутності і явища.

Методи кримінологічних досліджень поділяються на:

Загальнонаукові:

- абстрагування;

- синтезу і аналізу;
- аналогії;
- моделювання;
- узагальнення;
- порівняльно-правовий;
- математичний.

Спеціальні:

- статистичні;
- анкетування;
- інтерв'ювання;
- тестування;
- вивчення документів;
- спостереження;
- експерименту;
- кримінологічна експертиза;
- експертних оцінок.

1. Соціологічні методи – це методи масового опитування.

Анкетне опитування – інформація, яка при цьому отримується, залежить багато в чому від самої анкети – методичного документа, який являє собою систему зумовлених цілями і задачами дослідження питань.

Інтерв'ю дає можливість психологічного контакту із респондентом, що відбивається на якості інформації.

Метод спостереження пов'язаний із безпосереднім сприйняттям досліджуваної ситуації, групи, події. Задачею дослідника стає аналіз і пояснення поведінки людей у певних ситуаціях.

Метод експертних оцінок полягає в отриманні, обробці й інтерпретації суджень спеціалістів якоїсь галузі знань або практичної діяльності з конкретних питань.

Метод аналізу документів дає певний обсяг інформації, яка характеризує досліджуваний об'єкт.

2. Психологічні методи – тестування.

Психологічні тести – це методи, за допомогою яких вимірюється ступінь вираженості психічних якостей особи, малих груп.

3. Статистичні методи. Статистика вивчає масові явища, і за допомогою статистичного методу стає можливим зібрати і узагальнити інформацію про кількісні характеристики злочинності, особу злочинця, що дозволяє виявити закономірності явищ, які вивчаються.

Вибіркове спостереження – досліджується частина (вибірка) сукупності по заздалегідь визначеній ознаці, і результати поширюються на усю сукупність.

На основі статистичної інформації, обробленої і дослідженої за допомогою статистичних методів, можливо дати правильну оцінку стану злочинності, встановити закономірності її розвитку і намітити шляхи боротьби з нею.

Тема 4. Зв'язок кримінології з юридичними та неюридичними науками

Кримінологія тісно пов'язана з багатьма юридичними та неюридичними науками. Наприклад, кримінологія пов'язана з філософією, педагогікою, психологією.

Дані психологічної науки мають особливе значення для дослідження суб'єктивних причин і умов злочинності, особи правопорушника, мотивації і механізму індивідуального злочинного поведінки, а також для розробки важливих аспектів кримінологічної профілактики.

З використанням положень і висновків педагогічної науки використовуються детермінанти злочинності у зв'язку з недоліками виховання і навчання, несприятливі умови морального формування особистості в сім'ї, школі, військовому колективі і в інших видах соціального середовища. Однією з істотних характеристик особистості злочинця є її морально-педагогічна занедбаність. Спираючись на досягнення педагогічної теорії і практики, кримінологи розробляють виховні заходи впливу на

правопорушників та осіб, які можуть стати на злочинний шлях.

Пов'язана кримінологія і з прикладною соціологією, яка вивчає форми прояву і механізм дії загальних законів функціонування і розвитку суспільства стосовно до різних сфер його життєдіяльності в різних історичних умовах.

Зв'язок кримінології з економічною наукою визначається насамперед тим, що частина явищ і процесів, що детермінують злочинність, перебуває в сфері економіки. Має свої економічні характеристики і сама злочинність, її наслідки. Нарешті, виділяються економічні заходи в комплексі засобів впливу на злочинність та її детермінанти.

Тісно пов'язана кримінологія зі статистикою, в особливості кримінальної, яка є одним з основних джерел відомостей про злочинність, заходи і результати боротьби з нею, а також про особу злочинця. Поряд з цим кримінологія широко використовує дані і прийоми демографічної, економічної, соціально-культурної та інших галузей статистики.

Наявність певного впливу демографічних процесів на злочинність обумовлює зв'язок кримінології з демографією. Процес математизації науки в цілому зажадав розширення і зміцнення зв'язків кримінології з математикою. Пов'язана кримінологія і з іншими неюридичними науками.

Тісні зв'язки існують між кримінологією і практично всіма юридичними науками, особливо з тими, які належать до так званого кримінального циклу. Поряд з відмінностями, про які вже говорилося, багато в чому збігаються предмет і завдання кримінології, з одного боку, і науки кримінального права - з іншого. Такі кримінально-правові поняття, як злочин і його види, злочинці і їх категорії, є вихідними для кримінології, вони багато в чому визначають коло проблем, що вивчаються цією наукою. Велике теоретичне і практичне значення має питання про співвідношення двох основних підходів до боротьби зі злочинністю - кримінологічного та кримінально-правового. Багато норм кримінального права безпосередньо використовуються для юридичного обґрунтування конкретних заходів кримінологічної профілактики. Слід особливо підкреслити тісний зв'язок

кримінології з наукою кримінального права.

Кримінологія пов'язана також з наукою кримінального процесу. Як відомо, кримінально-процесуальний закон включає обставини, що детермінують вчинення злочинів, в предмет доказування по кримінальній справі; формулює відповідний юридичний обов'язок органів дізнання та попереднього слідства, прокуратури і суду; встановлює певні форми процесуального реагування на виявлені криміногенні чинники. Все це означає, що для кримінально-процесуальної науки, практики розслідування та судового розгляду кримінальних справ мають значення положення і висновки кримінології про причини і умови злочинності, про особу злочинця. Кримінально-процесуальні дії є одним з ефективних засобів отримання інформації про конкретні злочини, їх детермінанти, про особу злочинця. Не випадково в кримінологічних дослідженнях як у теоретичних, так і прикладних знаходиться широке застосування вивчення матеріалів кримінальних справ.

Є у кримінології точки дотику і з криміналістикою, яка розробляє техніку, тактику і методику розслідування злочинів з урахуванням кримінологічних вчень про злочинності (її детермінанти, особистості злочинця) та її попередження. Положення кримінології використовуються в криміналістичних теоріях про слідчі версії, про планування розслідування. Криміналістичні засоби попередження злочинів входять в загальний комплекс заходів попереджувального впливу на злочинність, її причини та умови.

Зв'язок кримінології з адміністративним правом обумовлена, по-перше, значенням адміністративно-правових засобів боротьби з правопорушеннями (адміністративного стягнення, попередження і припинення), по-друге, роллю адміністративно-правових норм у регулюванні діяльності суб'єктів кримінологічної профілактики (у визначенні їх завдань, функцій, компетенцій).

Пов'язана кримінологія і з іншими юридичними науками: цивільного, трудового, сімейного, житлового галузей права. Цей зв'язок обумовлена головним чином тим, що багато норм відповідних галузей законодавства використовуються для правового забезпечення заходів кримінологічної профілактики, включаються до

її правової основи.

Тема 5. Система науки кримінології

Система науки кримінології базується на предметі дослідження і узагальнення.

За предметом дослідження:

- 1) вчення про злочинність;
- 2) вчення про детермінацію злочину;
- 3) вчення про особу злочинця та жертву;
- 4) вчення про засоби протидії злочинця.

За рівнем узагальнення кримінологія поділяється на дві частини:

- 1) загальна;
- 2) особлива.

У загальній частині кримінології розглядаються її теоретичні основи і поняття, наводиться визначення злочинності, вивчаються її кількісні та якісні параметри (показники), аналізується проблема детермінації (причини і умови) злочинності. Значне місце в загальній частині приділяється особі злочинця й механізму злочинної поведінки. Ця частина містить також розділ, присвячений методиці кримінологічних досліджень і проблемі попередження злочинності. При вивченні загальної частини кримінології на перший план висувається здатність до абстрактного мислення і засвоєння теоретичних положень.

В особливій частині міститься кримінологічна характеристика різних видів і груп злочинів: корисливої й насильницької злочинності, професійної й організованої, рецидивної, економічної, злочинності неповнолітніх, жінок, злочинності в місцях позбавлення волі. Цей розділ є найбільш насиченим щодо інформації і для його засвоєння потрібна ретельна робота і глибоке знання

Кримінального кодексу України.

У розвитку кримінологічної науки розрізняють три основні періоди: класичний, що тривав з другої половини XVIII ст. до останньої третини XIX ст.; позитивістський — з останньої третини XIX ст. до 20-х років XX ст.; сучасний — з 30-х років XX ст. дотепер.

Тема 6: Ознаки злочинності

Злочинність - соціальне зумовлене, історично мінливе, порівняно масове та кримінологічне явище, що проявляє себе в системі кримінально-карних діянь на певній території за певний період часу, а також осіб, які їх вчинили.

Ознаки злочинності:

1. Злочинність - явище негативне, що завдає шкоди суспільству загалом, так і конкретним його членам зокрема.

2. Злочинність є соціальним явищем, наслідком причин й умов, що мають соціальний характер. Злочинність - це дзеркальне відбиття тих негативних суперечностей, що існують в нашому суспільстві. Вона соціальна тому, що складається з дій, скоєних людьми в суспільстві проти інтересів всього суспільства чи певної його частини.
3. Злочинність є історично мінливим явищем. Це означає, що вона з'явилася на визначеному етапі розвитку людства та разом із суспільними відносинами змінювались поняття злочинного та незлочинного.
4. Злочинність є перехідним явищем. Необхідно пам'ятати, що злочинність - це система, яка має свою внутрішню логіку розвитку, а тому революційна зміна одного суспільного ладу на інший не знищує її. Змінити психологію та поведінку людини раптово неможливо, для цього необхідний певний час. У такому аспекті злочинність завжди є перехідним явищем.
5. Злочинність має кримінально-правову характеристику. Поняття злочину - базового елемента поняття "злочинність" - дає кримінальне право. Коло злочинів, що її складають, визначає кримінальне законодавство. Тож декриміналізація чи криміналізація тих або тих діянь впливає на всі її показники.
6. Злочинність - не статистична сукупність злочинів, а власне явище.
7. Злочинність — це не механічна сукупність, а цілісна сукупність, система злочинів. Вона має визначені системні властивості, тобто стійкі взаємозалежності злочинів усередині цілісності та з іншими зовнішніми соціальними явищами.
8. Злочинність складається з конкретних злочинів, вчине них на певній території у відповідний період часу.
9. Злочинності притаманна регулярність. Регулярність стосовно злочинів проявляється в тому, що індивідуальні акти поведінки (крім співучасті), належні до масової сукупності, здійснюються незалежно один від одного. Неможливо сказати

заздалегідь, ким безпосередньо, коли та як буде вчинено злочин.

10. Злочинність має масовий характер. Стосовно злочинності це означає, що вона проявляється не в окремих злочинах, а в постійно наявній (тій, що зростає чи зменшується) сукупності дій.

11. Злочинність характеризується стійкістю. Стійкість злочинності означає, що не можна чекати різких змін у її структурі за рівні короткі проміжки часу (місяць, квартал, рік). Такі по рівняно масові явища не можуть змінюватися дуже швидко. Різкі коливання деяких показників швидше свідчать про недоліки обліку, ніж про реальні зміни в стані певного явища.

Тема 7. Види злочинності та основні показники злочинності

Злочинність загалом поділяється на два види: первинну (сукупність злочинів, скоєних уперше) та рецидивну (сукупність повторних злочинів). Кожний з цих видів розмежовується на: злочинність чоловіків і злочинність жінок. При подальшій класифікації злочинність і чоловіків, і жінок ділиться, у свою чергу, на злочинність дорослих та неповнолітніх осіб. Додатково можна назвати міську й сільську злочинність, злочинність у сфері сімейно-побутових відносин, злочинність регіонів. На сьогоднішній день дуже актуальною для нашого суспільства стала організована та професійна злочинність.

Такий видовий розподіл допомагає, по-перше, конкретизувати вивчення багатьох проблем, а по-друге, це важливо для вирішення практичних завдань щодо запобігання цьому явищу в суспільстві.

Злочинність як соціальне явище містить низку рис і ознак, яких немає в окремій антисуспільній поведінці, зокрема й у злочині як індивідуальному акті поведінки та формі прояву злочинності.

Злочинність, як і будь-яке інше соціальне явище, можна оцінювати за допомогою якісних та кількісних критеріїв, основними з яких є:

- 1) рівень злочинності;
- 2) коефіцієнти злочинності;

- 3) динаміка злочинності;
- 4) географія злочинності;
- 5) структура злочинності;
- 6) характер злочинності;
- 7) "ціна" злочинності;
- 8) стан злочинності.

Рівень злочинності — це її кількісна характеристика, що вимірюється в абсолютних величинах сумою вчинених злочинів і осіб, які їх вчинили, за певний проміжок часу на визначеній території.

Динаміка злочинності - показник, який відображає зміну її рівня та структури протягом того чи того тимчасового періоду (рік, три роки).

На динаміку злочинності як соціально-правове явище впливають дві групи факторів. Перша - це причини та умови злочинності, демографічна структура населення й інші соціальні процеси та явища, що впливають на злочинність. Друга - зміни кримінального законодавства, що розширюють або звужують сферу злочинних діянь.

Структура злочинності - це внутрішня, притаманна їй ознака, що розкриває її будову, окремі складові частини в загальній їх сукупності за визначений відрізок часу та на визначеній території. Від того, яка структура злочинності, залежить і "напрямок головного удару" в боротьбі з нею. Структура в разі показує, що таке злочинність у безпосередніх конкретних умовах, яка визначаюча якість цього явища.

Характер злочинності зумовлюється кількістю найбільш небезпечних злочинів у структурі злочинності, а також тим, якою є характеристика осіб, які їх скоїли.

Географія злочинності - це розповсюдження її по різних регіонах (територіях) держави, областях, районах, містах, селищах.

Тема 8 Поняття латентної злочинності

Латентна злочинність - це сукупність передбачених кримінальним законом діянь, які з різних причин не були взяті до уваги органами внутрішніх справ, прокуратурою, службою безпеки та судом.

Суспільна небезпека латентної злочинності полягає в тому, що:

- * питання боротьби з латентною злочинністю не беруться до уваги і не плануються, а тому не можуть бути ефективними;
- * вона зменшує ступінь достовірності прогнозів злочинності, утруднює визначення напрямків боротьби з нею;
- * якщо при розкритих злочинах спричинення матеріальних збитків частково відновлюється, то в разі прихованих - вони не тільки не відновлюються, але немає навіть процесуальних шляхів для цього;
- * почуття безкарності заохочує осіб, які скоїли тяжкі злочини, продовжувати свою злочинну діяльність, тобто сприяє зростанню злочинності, зокрема, рецидивної;
- * латентна злочинність, оскільки вона все ж "помічається" довколишніми, руйнує їхні моральні та правові заборони бар'єри;
- * під її впливом деякі члени суспільства стають на злочинний шлях;
- * складає хибне враження про фактичні обсяги злочинності, її рівень, структуру, динаміку, про величину й характер шкоди, завданої злочинністю;
- * заважає реалізації принципу невідворотності відповідальності за вчинені злочини;
- * підриває авторитет правоохоронних органів держави;
- * знижує активність громадян у боротьбі зі злочинністю;
- сприяє зростанню соціальної напруги в суспільстві;
- сприяє процесам самодетермінації злочинності.

У науковій юридичній літературі розрізняють латентність трьох видів: природну, штучну та пограничну.

1. Природна латентність - це сукупність тих випадків, коли факт злочину був, але він не став відомим правоохоронним органам. Наприклад, неповідомлення потерпілих про злочин.
2. Штучна латентність - факт злочину відомий, але з різних причин правоохоронні органи не ставлять його на облік, щоби створити враження успішності боротьби зі злочинністю.
3. Погранична латентність — факт злочину стався, але потерпілий не

усвідомлює цього (приміром, пожежі, кишенькові крадіжки).